

Täysistunto

Tiistai 24.10.2023 klo 14.00—16.17

5. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vapaasta sivistystyöstä annetun lain, valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 2 ja 9 d §:n ja puoluelain 8 ja 8 a §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 68/2023 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

Keskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. Jos puhujalistaa ei tässä ajassa ehditä käydä loppuun, asian käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan muiden asiakohtien jälkeen. — Tässäkin esittelijänä ministeri Henriksson, olkaa hyvä.

Keskustelu

14.48 **Opetusministeri Anna-Maja Henriksson** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies, värderade talman! Tuon eduskunnan käsittelyyn hallituksen esityksen, jolla ehdotetaan muutettavaksi vapaasta sivistystyöstä annettua lakia ja valtakunnallista opinto- ja tutkintorekistereistä annettua lakia niin, että vapaassa sivistystyössä voitaisiin ottaa käyttöön ensimmäinen kansallinen osaamismerkkikokonaisuus aikuisten työelämässä tarvittaville perustaidoille. Osaamismerkit pohjautuisivat Opetushallituksen työkaluihin.

Esityksen mukaan tiedot vapaan sivistystyön osaamismerkeistä voitaisiin tallentaa opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon, josta osaamismerkin suorittaja voisi jakaa merkin haluamalleen taholle, esimerkiksi työelämässä tai koulutukseen hakeutuessa. Esitys parantaisi ja helpottaisi työssä ja muualla hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista.

Värderade talman! Lagen om fritt bildningsarbete föreslås ändras så att den innehåller bestämmelser om kompetensmärken för att synliggöra kunnande. Med hjälp av kompetensmärken förbättras och underlättas identifieringen och erkännandet av kunnande som fås i arbetslivet eller annanstans. I propositionen föreslås även preciseringar i partilagen.

Arvoisa puhemies! Esitys sisältää myös ehdotuksen siitä, että vapaasta sivistystyöstä annettuun lakiin lisättäisiin selvyiden vuoksi nimenomainen säännös opintokeskusten järjestöille tai itsenäisille opintokerhoille maksamasta koulutus- ja opintokerhotuesta sekä järjestöjen tai itsenäisten opintokerhojen kustannusten huomioimisesta opintokeskusten valtionosuuden yksikköhintalaskennassa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2023 vp

Puoluelakia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että valtionosuutta ei pidettäisi puoluelain tarkoittamana tukena. Puoluelaki sisältää nykyisin säännökset vain valtionavustuksesta.

Ehdotusten arvioidaan selkeyttävän opintokeskusten ja järjestöjen välistä rahoitusta, puoluerahoituksen valvontaa sekä opintokeskusten valtionosuuden laskentaa. Ehdotukset pohjautuvat opintokeskustyöryhmän suosituksiin. Työryhmän taustalla olivat Valtiontalouden tarkastusviraston huomiot puoluerahoitusvalvonnan alaisten järjestöjen talouden läpinäkyvyyden parantamiseksi ja VTV:n valvonnan sujuvoittamiseksi.

Esityksellä ei ole valtiontaloudellisia vaikutuksia. Opetushallitukselta edellytettävät osaamismerkkeihin liittyvät muutokset rahoitetaan olemassa olevien määrärahojen puitteissa.

Lakimuutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan pääsääntöisesti vuoden vaihteessa, joten siksi tämä esitys tuodaan nyt eduskunnan käsittelyyn kiireellisenä. — Kiitoksia, tack.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia esittelystä. — Ja sitten mennään jälleen puhujalistalle, ja sieltä ensimmäisenä edustaja Peltonen, Eemeli.

14.51 Eemeli Peltonen sd: Arvoisa puhemies! Tänään käsittelemme hallituksen esitystä vapaasta sivistystyöstä annetun lain sekä valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain muuttamiseksi. Hallituksen esityksen perustaa on luotu jo pidemmän aikaa aiemminkin vaalikausilla. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti syyskuussa 2019 jatkuvan oppimisen uudistushankkeen, jota ohjasi parlamentaarinen jatkuvan oppimisen uudisturyhmä. Ryhmä hyväksyi jatkuvan oppimisen uudistusta koskevat linjaukset joulukuussa 2020. Linjauksissa asetettiin visio ja tavoitteet vuoteen 2030 asti sekä 27 toimenpidettä tavoitteisiin pääsemiseksi. Viime maaliskuussa julkaistussa jatkuvan oppimisen uudistushankkeen loppuraportissa todetaan, että vapaan sivistystyön erityiseksi osaamisalueeksi jatkuvan oppimisen kehittämistyössä on kiteytynyt aikuisten perustaitojen vahvistaminen. Raportin mukaan tavoitteena on laatia Opetushallituksen määräämä aikuisten perustaitojen kansallinen osaamismerkkikokonaisuus. Opetushallitus aloitti osaamismerkkien kehittämistyön jo elokuussa 2022.

Myös OECD on esittänyt Suomelle suosituksia toimista, jotka helpottavat sopeutumista työelämän muutoksiin ja varmistavat, että jokainen voi elämänsä ja työuransa aikana opetella uutta tarpeen mukaan. OECD on nostanut esiin, että järjestelmä ei ohjaa koulutusta tai kannusteita niitä eniten tarvitseville. Osaaminen kasautuu voimakkaasti, ja koulutusta eniten tarvitsevia on vaikea tavoittaa. Osaamiskuilu syvenee työuran aikana — Suomessahan erot aikuiskoulutukseen osallistumisessa ovat OECD-maiden suurimpia.

Arvoisa puhemies! Nyt vapaasta sivistystyöstä annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että se sisältäisi säännökset osaamismerkeistä, joilla henkilö voisi osoittaa osaamistaan. Osaamismerkeillä voidaan tunnistaa pieniä osaamiskokonaisuuksia ja muualla hankittua osaamista sekä tehdä osaamista näkyväksi ja hyödynnettäväksi esimerkiksi työhaun yhteydessä. Voimme kiittää, että hallitus tuo tämän esityksen eduskunnalle ja osoittaa ainakin tässä esityksessä vahvaa ymmärrystä jatkuvan oppimisen tärkeydelle ja sen tukemiselle. Suomessa on jokaisella oltava mahdollisuus kehittää itseään läpi työuran ja elämän sekä saada tunnistettua ja tunnustettua osaamisensa.

Olisi kuitenkin toivottavaa, että hallitus muistaisi jatkuvan oppimisen tärkeyden myös laajemmin koulutuspoliittisissa linjauksissaan. Nyt tästä pienestä mutta merkittävästä pa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2023 vp

rannuksesta huolimatta hallituksen suuri linjahan tähän kysymykseen on täynnä kovia heikennyksiä niin vapaan sivistystyön rahoituksen kuin myös aikuiskoulutustuen lakkautuksen muodossa, mihin tässä salissa on tänäänkin jo useammassa yhteydessä viitattu. Vapaasta sivistystyöstä ollaan leikkaamassa ensi vuoden talousarviossa jopa 20 miljoonaa euroa. Tämä uhkaa oppilaitosverkostoa ja heikentäisi joidenkin kuntien koulutuspalveluja merkittävästi. Kaiken kaikkiaan rahoitusleikkaus vaarantaa suomalaisten yhdenvertaiset mahdollisuudet jatkuvaan oppimiseen. Myös huoli tästä vapaan sivistystyön rahoituksen tulevaisuudesta on syytä tuoda esiin tämänkin esityksen käsittelyn yhteydessä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kallio.

14.55 Vesa Kallio kesk: Arvoisa rouva puhemies! Vapaasta sivistystyöstä annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että se sisältäisi säännökset osaamismerkeistä, joilla henkilö voisi osoittaa osaamistaan. Kesäyliopistojen näkökulmasta osaamismerkit tuovat rinnakkaisen, vaikkakin samansuuntaisen järjestelmän jo nykyisin käytössä olevan osaamisperusteisuuden rinnalle. Kesäyliopistot suunnittelevat jo nyt koulutuksia osaamisperusteisesti, jolloin suunnitteluun sisältyvät koulutuksen osaamistavoitteet, opintopisteytys sekä arviointikriteerit. Opiskelijoilta myös kysytään suostumus. Opinto-oikeus ja opintosuoritukset kirjataan Koski-tietovarantoon. Tämä on yleinen käytäntö varsinkin kaikissa pitkisissä työelämälähtöisissä täydennyskoulutuksissa.

Arvoisa puhemies! Nyt esitetyssä muodossa osaamismerkit toisivat käyttöön toisen osaamisperusteisen toimintatavan, jolla on nähtävissä sama tavoite eli osaamisen näkyväksi tekeminen ja osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen työelämässä tai jatko-opinnoissa. Osaamismerkeissä olisi vain se ero, että Opetushallitus määritteli osaamismerkkien kriteerit. Kesäyliopistojen näkökulmasta tämä ei välttämättä sovi saumattomasti niiden käytäntöihin, koska kesäyliopistoissa koulutuksia suunnitellaan joustavasti alueen tarpeisiin jatkuvan suunnittelun periaatteella. Lain valmistelussa on myös huomioitava se, että kesäyliopistoilla ei ole pysyvää opintotarjontaa, joka toistuisi vuodesta tai lukukaudesta toiseen.

Mikäli osaamismerkit otettaisiin käyttöön myös pienissä opintokokonaisuuksissa, vaatisi se myös tietojärjestelmien kehittämistä siten, että opiskelijan henkilöllisyys tulisi pysyä tunnistamaan jo koulutuksen ilmoittautumisvaiheessa, eli niin sanottua vahvaa tunnistautumista. Ottaen huomioon koulutuksen tarjoajien taloudellisen tilanteen vaatisi tämä kehittämisrahaa järjestelmien kehittämiseen. Miten varmistetaan, että vapaan sivistystyön toimijat kykenevät suoriutumaan osaamisvelvoitteiden käyttöönoton aiheuttamista lisäantuvista tietojärjestelmien kehittämistarpeista — etenkin, kun hallitus on leikkaamassa merkittävästi muun muassa kesäyliopistojen perusrahoituksesta?

Arvoisa puhemies! Lakiesityksen valmistelussa on hyvä huomioida myös se periaatteellinen näkökulma, että osaamismerkit vievät vapaata sivistystyötä vähän kerrassaan kohti tutkintotavoitteista koulutusta. Koulutuksen logiikka tutkintotavoitteisessa ja vapaan sivistystyön koulutuksessa poikkeaa kuitenkin selvästi. Tämä on syytä pitää tarkasti mielessä myös jatkossa. Mikäli opiskelijat haluavat osaamismerkkiä, on siihen toki hyvä olla mahdollisuus, mutta raja vapaan sivistystyön ja tutkintotavoitteisen koulutuksen välillä on syytä säilyttää selkeänä. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitos. — Edustaja Viitanen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2023 vp

14.58 Pia Viitanen sd: Arvoisa rouva puhemies! Varmasti tämä lainsäädäntö näistä osaa-
mismerkeistä on sinänsä ihan kannatettava. On ihan hyvä nähdä, että tällä tavalla halutaan
kehittää ja viedä myös vapaata sivistystyötä eteenpäin.

Mutta, puhemies, minun varsinainen huoleni tässä puheenvuorossa on se aihealue, jota
oikeastaan täällä jo aiemmassa pykälässä käsiteltiin jonkin verran eli se, että kuitenkin sa-
maan aikaan kun halutaan kehittää, niin vapaasta sivistystyöstä ollaan merkittävästi leik-
kaamassa. Silloin kun tulin valituksi tälle kaudelle eduskuntaan, niin ensimmäiset kansa-
laisterveiset, mitkä minä sain, olivat ne, että vapaasta sivistystyöstä sitten ei pidä leikata.
Totesin siinä, että kyllä, samaa mieltä olen, ja oli aika ikävää kuulla sitten, että melkein en-
simmäiset tiedot koulutusleikkauksesta tulivat tämän vapaan sivistystyön saralta. Se oli
suunnaton, ikävä asia, ja niinhän siinä sitten kävi, että vaikka budjettiriihessä hieman niitä
aiottuja leikkauksia pienennettiin, niin 20 miljoonaa vapaasta sivistystyöstä on kuitenkin
varsin iso leikkaus. Sehän todellakin tarkoittaa sitä, että esimerkiksi erilaisia kursseja on
vähemmän ja ne ovat kalliimpia. Kyllä minun mielestäni tämä aika on sellainen, että ni-
menomaan tässä ajassa pitäisi tukea kansalaistaitoja, pitäisi tukea yhteisöllisyyttä, pitäisi
tukea elinikäistä oppimista ja kaikkien mahdollisuutta jatkuvasti kehittää itseänsä. Eräs va-
paan sivistystyön tärkeä merkitys on muun muassa se, että ikäihmisten digitaitoja kehite-
tään vapaan sivistystyön merkeissä. Suunnattomasti tärkeää toimintaa on vapaan sivistys-
työn puolella, ja siksi näitä leikkauksia en todellakaan hyvällä katso. Se on ikävää, kun sa-
netaan, että koulutuksesta ei leikata ja kuitenkin vapaasta sivistystyöstä sitten lähdettiin
leikkaamaan.

Täällä on jo aiemmin puhuttu myös tästä aikuiskoulutustuesta. Sanon myös omalta osal-
tani sen huolen, että siinä leikkauksessa ei ole mitään, sanotaanko, päätä eikä häntää. Esi-
merkiksi juuri tällä hetkellä kunnissa, hyvinvointialueilla on varsin suuri huoli tästä, koska
nimenomaan tämän kautta on saatu sitä osaavaa henkilökuntaa, osaavaa työvoimaa, mistä
nyt valtava pula on. Siksi minäkin toivon osaltani, että näitä leikkauksia vielä harkittaisiin.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Seuraavaksi edustaja Räsänen, Joona.

15.01 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Tässä edustaja Viitanen jälkeen on hyvä jat-
kaa.

Yleishuomiona totta kai yhdyin siihen, että on hyvä, että tänne eduskuntaan tuodaan hal-
lituksen esityksiä, joilla vapaata sivistystyötä ja jatkuvaa oppimista kehitetään, koska yleis-
estikin ottaen kukaan meistä ei varmaan täysin valmis ole ja kaikille myös oman osaami-
sen päivittäminen ja uusien taitojen opiskelu on erittäin hyvä. Osittain tämä esityskokonai-
suus liittyy juuri siihen, millä tavalla nyt jatkuvaa oppimistakin voidaan entisestään tukea
ja viedä sitä periaatetta eteenpäin.

Samaan aikaan, arvoisa puhemies, on kuitenkin yhdyttävä siihen hämmennykseen, jon-
ka herättää tosiaan se, että toisaalta haluttaisiin toimintaa kehittää mutta samaan aikaan va-
paaseen sivistystyöhön ja varsinkin sen rahoitukseen kohdistetaan kyllä mittavat tasapai-
notustoimet. Jos näitä tasapainotustoimia katsoo prosentuaalisesti, eli kuinka paljon va-
paan sivistystyön rahoituksesta ollaan nyt pois ottamassa tämän hallituksen toimesta, niin
ne ovat kyllä aika rajuja lukuja, kun verrataan siihen, millä tavalla tasapainotustoimia koh-
distetaan vaikkapa joillekin toisille sektoreille. Sen osalta varmasti tätä kohdentumista —
sitä, millä tavalla näitä tasapainotustoimia tehdään — olisi syytä kyllä harkita uudemman
kerran, jotta me todella lyö itseämme jalkaan sitten siinä, että vaarannamme tältä osin ai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2023 vp

nakin jatkuvaa oppimista ja tätä vapaata sivistystyötä ja niitä mahdollisuuksia, joita siihen liittyy. Kyllähän joka tapauksessa tämä linja tulee varmasti johtamaan siihen, että esimerkiksi toimipisteverkko tulee supistumaan. Tällä on totta kai negatiivinen vaikutus varsin kin heidän koulutukseensa, jotka ovat enemmän tai vähemmän lähiopetuksen tarpeessa, että nyt sitten matkat kasvavat.

Mutta, arvoisa puhemies, tässäkin aihekokonaisuudessa, kun puhutaan laajasti tästä vapaasta sivistystyöstä ja jatkuvasta oppimisesta, en malta olla ottamatta vielä esille kysymystä liittyen tähän aikuiskoulutustukeen. On siis täysin järjetön päätös, että hallitus sen lakkauttaa. Täällä aikaisemmassa asiakokonaisuudessa tuotiin ilmi, että nykyinen aikuiskoulutustuki kohdentuisi jotenkin väärin, kun kohtuullisen moni aikuiskoulutustuen saajista on jo korkeasti koulutettu. Mutta on ehkä syytä kuitenkin sen yksilön osalta ajatella niin, että on varmasti parempi, että pystyy opiskelemaan vaikka sen uudenkin korkeakoulutuskinnon ja työllistymään, kuin se, että olisi työttömänä sillä ensimmäisellä korkeakoulutuskinnolla. Sehän nimenomaisesti tämän aikuiskoulutustuen idea on ollut, että mahdollistetaan ihmisille myös alalta toiselle vaihtaminen, ja siinä se on toiminut varsin hyvin varsin kin julkisen sektorin ammattiteissa, joissa meillä on krooninen työvoimapula, ja tätä tällä aikuiskoulutustuella on pystytty paikkaamaan. Sen takia on kyllä sääli, että hallitus hyvin toimivan järjestelmän menee lakkauttamaan ja sillä tavalla entisestään pahentaa tiettyjen alojen työvoimapulaa.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitos. — Edustaja Hiltunen.

15.04 Pia Hiltunen sd: Arvoisa puhemies! On hienoa, että hallitus jatkaa viime kaudella aloitettua parlamentaarisen jatkuvan oppimisen kehittämistyöryhmän työtä jatkuvan oppimisen kehittämiseksi osaamismerkkein. Toiminta on kuitenkin aika ristiriidassa vapaan sivistystyön kovan, 20,5 miljoonan, leikkauksen kanssa. Sivistysvaliokunnan kuulemisten perusteella leikkaukset ajavat vapaan sivistystyön toimijat ahtaalle, ja todennäköisesti monta pikkupaikkakuntaa lopettaa vapaan sivistystyön toiminnan ja paikkakunnilta loppuvat viimeisetkin koulutuspalvelut.

Näiden vapaan sivistystyön kenttään kuuluvien palvelujärjestäjien toimesta on vastattu pitkälle pienten kuntien sivistyksestä, koulutuksesta ja jatkuvasta oppimisesta, ja nyt uhkana on, ettei palveluja enää voida toteuttaa lainkaan. Esimerkiksi vuonna 2021 vapaan sivistystyön sektorilla toimi 291 oppilaitosta, jotka järjestivät 81 000 koulutusta 1,1 miljoonalle suomalaiselle, eikä kyse siis ole vain vapaa-ajan harrastelusta, tärkeää toki on sekin, vaan myös pitkälle oppivelvollisuuden piiriin kuuluvasta koulutuksesta ja ennen kaikkea juurikin perustaitojen opettamisesta.

Arvoisa ministeri Henriksson, toivoisin, että arvioisitte vielä vapaan sivistystyön leikkauksen kokonaisvaikutuksia ja alueellisen tasa-arvon toteutumista. Osaamismerkkien kehittäminen sinänsä on hyvä ja oikea suunta, mutta jotta merkeille on tulevaisuudessa käyttöä, täytyisi huolehtia palveluiden tarjoajistakin.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Hopsu.

15.05 Inka Hopsu vihr: Arvoisa puhemies! On todella hienoa, että jo jonkin aikaa ministeriössä on tehty työtä sen eteen, kuinka harrastuksissa, vapaaehtoistyössä ja vapaassa sivistystyössä hankittua osaamista ja taitoja tunnustetaan ja tunnustetaan. Jatkuvan oppimi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2023 vp

sen parlamentaarisessa työryhmässä viime kaudella tämä oli yksi näkökulma, joka oli myös esillä. Tällä esityksellä pyritään tuomaan esiin etenkin aikuisten perustaitojen osaa- mista ja kannustamaan niiden vahvistamiseen. Näitä aikuisten perustaitoja ovat muun muassa luku- ja numeeriset taidot mutta myös digitaidot, ja etenkin ikäihmisillä on ollut iso tarve vahvistaa niitä.

Vapaasta sivistystyöstä annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä olisi määritelmä opetuksen ja koulutuksen osaamismerkeistä ja niiden tallentamisesta valtakun- nalliseen tietovarantoon sekä säännökset osaamismerkkien arvioinnista. Tavoitteena on tuoda näkyviin aikuisten perustaitojen osaaminen näiden merkkien kautta ja saada se tieto myös säilymään.

Olen itse ollut aikaisemmin kehittämässä tällaisia osaamismerkkejä sekä vapaaeh- toistyössä että työssäni. Siinä on pohdittu sitä, miten vapaaehtoistyössä hankittuja taitoja, käytyjä koulutuksia saataisiin sillä tavalla yhteismitallisesti kirjattua ylös, että myös niitä voi sitten esimerkiksi työtä tai opiskelupaikkaa hakiessa ja opintoja hyväksilukiessa huo- mioida. Näen kyllä, että tällainen osaamismerkkien käyttöönotto nyt vapaan sivistys- työn osalta edistää tätä tavoitetta, ja osaamismerkkien käyttöä voi ja tulee laajentaa myös jatkossa. Toki se vaatii uutta byrokratiaa ja hallintoa, ja kun samaan aikaan on esitetty näi- tä leikkauksia vapaan sivistystyön toimijoille, kyllä se näiden käyttöönotto tietysti haasta- vaa on. Se on toki vapaaehtoista, mutta kun toivoisi, että olisi niitä resursseja ottaa tällai- nen hyvä asia käyttöön, niin kyseenalaistan nämä 20 miljoonan euron leikkaukset, jotka vapaaseen sivistystyöhön ovat tulossa. Ne, kuten tässä on useampi jo aiemmissa puheen- vuoroissa todennut, ovat myös riskejä pienille oppilaitoksille ja uhkaavat niiden lopetta- mista. Nämä taas ovat pienillä paikkakunnilla usein mahdollistaneet sen, että opettajalla on mahdollisuuksia tehdä töitä sekä toisen asteen opetuksessa että sitten esimerkiksi kansano- pistossa tai kansalaisopistossa. Näistä yhteensä on muodostunut se riittävä työ määrä, jotta sitten opettaja on voinut alueella töitään jatkaa. Ja kuten jo aiemmassa puheenvuorossani kuulutin, toivon, että näitä kokonaisvaikutuksia arvioidaan.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitos. — Edustaja Eloranta.

15.08 Eeva-Johanna Eloranta sd: Arvoisa puhemies! On hienoa, että hallitus jatkaa tä- män esityksen osalta edellisen hallituksen aloittamaa jatkuvan oppimisen hankkeen työtä myöskin tämän vapaan sivistystyön kehittämiseksi. Niin kuin edustaja Hopsu tuossa ker- toi, todella oli itsekkin mukana tässä jatkuvan oppimisen parlamentaarisessa työryhmässä. Tuon jatkuvan oppimisen hankkeen loppuraportissa todettiin, että vapaan sivistystyön yksi keskeinen osaamisalue on nimenomaan aikuisten perustaitojen parantaminen. Meillä on todella paljon koulutuksessa aliedustettuja ryhmiä, ja tämä vapaa sivistystyö on hyvin tär- keä väylä näille ihmisille saada koulutusta, jotta he sitten työmarkkinoille voivat parem- min kiinnittyä.

No joka tapauksessa tämän hallituksen esityksen tavoitteena on tuoda näkyviin perustai- tojen osaamisen vahvistaminen säätämällä mahdolliseksi osaamismerkkien suoritustieto- jen tallentaminen sinne opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon. Onkin tärkeitä, että vapaan sivistystyön oppilaitoksissa tapahtuva osaamisen kehittäminen ja laa- jentaminen tehdään näin näkyväksi osaamismerkkien avulla. Se on hyvä, että tuo viime kauden työ tällä tavalla jatkuu. Tämä on tärkeitä pientä kehitystyötä. On kuitenkin erikois- ta ja ristiriitaista, että samalla hallitus on osoittamassa vapaaseen sivistystyöhön merkittä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2023 vp

viä leikkauksia, jotka heikentävät merkittävästi ihmisten mahdollisuuksia osallistua näihin perustaitoja kehittäviin koulutuksiin. Leikkaukset tulevat välttämättä tarkoittamaan kursien määrän vähentämistä, kurssimaksujen nousua ja jopa joidenkin opistojen sulkemista monilta pienemmiltä paikkakunnilta. Hallitus tosiaan leikkaa ensi vuoden talousarvioesityksessään vapaasta sivistystyöstä noin 20 miljoonaa euroa eli noin 10 prosenttia. Tärkeää demokratiatyötä tekevilta opintokeskuksilta hallitus leikkaa jopa 40 prosenttia valtiontuesta.

No tämä kesäyliopistojen miljoonan euron leikkaus on noin viidennes kesäyliopistojen valtiontuesta. Kesäyliopistot tuovat avoimia korkeakouluopintoja alueille, joilla niitä ei muuten olisi saavutettavissa, mutta leikkaus tulee välttämättä tarkoittamaan tämän alueellisen kattavuuden heikentymistä.

Minä taas jälleen kerran toivon, että hallitus vielä kertaalleen voisi pohtia vapaan sivistystyön leikkauksia, sillä tämä pieni hyöty valtiontalouden tasapainottamisessa voi olla pidemmällä aikavälillä aika paljon haitallisempaa.

Ja vielä kerran haluan muistuttaa hallitusta todellakin koulutuksessa aliedustetuista ryhmistä eli näistä ryhmistä, joilla osaaminen on heikkoa tai riittämätöntä työelämän vaatimuksiin. On tosi tärkeää, että heitä kannustetaan hakeutumaan koulutukseen, osallistumaan siihen ja kehittämään osaamistaan. Monilla voi olla ongelmia esimerkiksi perustaidoissa, kuten esimerkiksi digitaidoissa, voi olla lukutaidossa heikkouksia, ei ole ehkä ikinä diagnosoitu vaikka oppimisvaikeuksia, lukivaikeutta. On tosi tärkeää, että heitä autetaan, ja tosiaanakin vapaalla sivistystyöllä on juuri tärkeä merkitys näiden ryhmien osaamisen parantamiseksi.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Talvitie poissa. — Edustaja Nikkanen.

15.11 Saku Nikkanen sd: Arvoisa rouva puhemies! Minäkin haluan osaltani todeta, että hallituksen esitys on hyvä asia. Vapaan sivistystyön ja jatkuvan oppimisen kehittäminen on kannatettavaa, ja kannatan tätä lakialoitetta. Mutta sen lisäksi haluan yhtyä näihin ihmettelyihin, miksi koulutuksen kunnianpalautuksesta paasaava hallitus haluaa kuitenkin koulutuksesta leikata ja nimenomaan vapaasta sivistystyöstä jopa 20 miljoonaa euroa, joka, niin kuin tässä esitetyissä puheenvuoroissakin on useaan kertaan todettu, on merkittävä prosentuaalinen osuus tästä rahoituksesta, jopa 14 prosenttia. Sen lisäksi vielä kesäyliopistojen ja opintokeskusten leikkausten arvellaan olevan jopa noin 40 prosenttia heidän rahoituksestaan. Näillä leikkauksilla siis hallitus on sahaamassa omaa oksaansa sinänsä kunnioitettavan tavoitteensa, koulutuksen kunnianpalautuksen, osalta. Kysynkin ja vetoan opetusministeriin, voisitteko edelleen harkita sitä leikkausta jatkossa. Nimittäin tällä on suuri merkitys erityisesti pienempien kuntien asukkaille.

Sitten sen lisäksi on tämä jo tässäkin salissa useaan otteeseen mainittu aikuiskoulutustuki, enkä malta olla tarttumatta myös siihen. Nimittäin sen säästövaikutukset, niin kuin on useastikin todettu, eivät valtiontaloudelle juurikaan suuria ole, ja kuitenkin se on ollut merkittävä kouluttaja työssäkäyville. Vaikka täällä nyt on aikuiskoulutustukea kritisoitukin siitä, että usein on korkeakoulutettu hankkinut seuraavan korkeakoulututkinnon, niin haluaisin huomauttaa sellaisenkin huomion, että siellä on ollut nimenomaan esimerkiksi luokanopettajia, jotka ovat kouluttautuneet erityisluokanopettajiksi, tai esimerkiksi sosionomien ammattiryhmästä on paljon kouluttautunut väkeä sosiaalityöntekijöiksi. Nämä ovat

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2023 vp

juuri niitä ammattiryhmiä, joista meillä on valtavan suuri pula hyvinvointialueilla tälläkin hetkellä.

Me ei olla kuultu tässä salissa sitä vaihtoehtoa, mikä aikuiskoulutuksen tilalle tulee. Kun on hyvä, toimiva järjestelmä, jossa on kenties ollut jotain kehitettävää, niin miksei sitä ole lähdetty kehittämään vaan on päätetty lopettaa kokonaan? Nyt me ollaan vähän tietämättömiä, mitä on tulossa tilalle. Toivoisin, että opetusministeri pystyisi antamaan jonkun selvityksen, mitä on tulossa tilalle. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitos. — Edustaja Razmyar.

15.14 Nasima Razmyar sd: Arvoisa rouva puhemies! Tosiaankin tässä esityksessä on varsin hyviä asioita, kuten esimerkiksi osaamismerkkien merkitys. Sitä kautta vahvistetaan meidän osaamista ja ennen kaikkea myöskin jatkuvaa osaamista, mistä täällä tänään ollaan paljon puhuttu, erityisesti aikuisten perustaitoja ja niiden kehittämistä. Me usein ajatellaan osaamista ehkä sieltä elämän alkupäästä, mutta kuten hyvin tiedetään, niin maailma on senkaltaisen, että nimenomaan aikuisten perustaitoja pitää vahvistaa ja ylipäänsä työelämän kannalta jatkuvaa oppimista pitää vahvistaa. Uskon, että meillä on siihen hyvin yhteneväinen kanta.

Kyllä tässä kieltämättä harmittavat ja surettavat nämä valtavat leikkaukset, jotka nyt kohdistuvat vapaaseen sivistystyöhön. Nyt kun näitä kuulemisia ollaan käyty meidän valiokunnissa läpi, niin kyllähän se kritiikki on murskaavaa. Tässähän hajotetaan jotain sellaista, mitä on hirveän vaikea palauttaa takaisin. Itse asiassa puhutaan hyvinkin isoista kysymyksistä, kuten demokratiasta, demokratiakasvatuksesta ja ehkä jopa koko yhteiskunnan ja meidän kaikkien yhtenäisyydestä ja myöskin kohtaamisten merkityksestä, mitä nimenomaan näissä oppilaitoksissa tehdään.

Kuten täällä on sanottu, hallitusohjelmassa valitettavasti nämä leikkaukset ovat hyvin mittavat, 20 miljoonaa, mutta se, mikä tekee tästä hyvin surullisen, on se, että te täysimääräisesti laitate ne voimaan — ei minkäänlaista keskustelua. Ainakin näiden kuulemisten perusteella on hyvin vahva viesti tullut kentältä: ”Me olemme valmiita kehittämään meidän toimintaa. Meidän kanssa olisi pitänyt keskustella, antaa aikaa.” Ehkä sitä kautta olisi voinut muodostua nimenomaan niitä asioita, mitä ehkä hallituksessa ja hallitusohjelmassa haette, mutta sen sijaan saman tien tulevat leikkaukset täysimääräisesti, mikä valitettavasti tulee tarkoittamaan sitä, että nimenomaan henkilöstöä joudutaan irtisanomaan.

Joten kuten tässä, arvoisa ministeri, moni muukin on vedonnut teihin, toivon todella, että ensinnäkin kuulette kenttää, pystytte perumaan nämä hyvin, hyvin rajut leikkaukset ja yhdessä pystytään kehittämään meidän tärkeää vapaata sivistyskenttää, joka on jokaiselle suomalaiselle eri puolilla maata, kehittämään meidän sivistystä, kehittämään meidän osaamista.

Aikuiskoulutustuen osalta aivan yhtä lailla viesti on hyvin karu: sen romuttaminen. Oikeastaan aikuiskoulutustuen lakkauttaminenhan tarkoittaa sen romuttamista, eikä juurikaan vaihtoehtoja ole vielä pöydällä. Pelkään todella, että näiden ihmisten, jotka tällä hetkellä työskentelevät esimerkiksi varhaiskasvatusalalla, opetuslalla, kasvatusalalla, sotealalla, jääminen ja jälleenpalaaminen voi olla myöskin erittäin vaikeaa.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Viitala.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2023 vp

15.17 Juha Viitala sd: Arvoisa rouva puhemies! Muutama sana vielä tähän aihealueeseen. Tässä on jo useampaan kertaan tämä aikuiskoulutustuki mainittu, mutta haluan vielä nostaa sen merkityksen teollisen murroksen ollessa Suomessa käsillä. Tarvitsemme hyvin paljon erilaista osaamista, mitä meillä ei tällä hetkellä työmarkkinoilla ole, ja tähän aikuiskoulutustuki vastaisi erinomaisesti. Useampi ihminen joutuu tahtomattaan tai omasta tahdostaan työuran aikana opiskelemaan itselleen uuden ammatin tai päivittämään sitä ammattitaitoa vastaamaan tämän hetken tarpeisiin. Tällainen toiminta on omiaan lisäämään sen yksittäisen henkilön mutta myös kaikkien meidän yritysten liiketoimintamahdollisuuksia, ja tämän henkisen pääoman laskeminen rahaksi on vaikeaa. Jos me mietitään innovaatioita, mitä Suomi tarvitsee, niin kaiken sen takana on motivoitunut henkilöstö ja osaaminen. Se on se, millä niitä innovaatioita saadaan, ja nämä aikuiskoulutustuet muun muassa olisivat omiaan näitä meille tuottamaan. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: No niin. — Ja sitten ministerille lyhyt puheenvuoro. — Olkaapa hyvä.

15.19 Opetusministeri Anna-Maja Henriksson: Kiitos, arvoisa puhemies! Ensinnäkin itse tästä esityksestä ajattelen näin, että vaikuttaa siltä, että hyvät edustajat, olemme samaa mieltä siitä, että se on hyvä esitys. Aloitetaan siitä. Mielestäni on äärimmäisen tärkeää se, että ihminen pystyy saamaan myös tunnustusta sille osaamiselleen, minkä hän on hankkinut, ja tämä esitys näistä osaamismerkeistä tarkoittaa juuri sitä. Sen takia olen kiitollinen positiivisesta palautteesta siltä osin.

Sitten ymmärrän myös hyvin tämän turhautumisen koskien vapaata sivistystyötä ylipäänsä ja niitä leikkauksia, joita hallitus esittää. Täytyy tässä kuitenkin muistaa, että edelleen hallitus panostaa vapaaseen sivistystyöhön runsaat 168 miljoonaa euroa — eli 168 miljoonaa euroa edelleen panostetaan. Se leikkaus, jota hallitus nyt esittää, on pienempi kuin se alkuperäinen leikkaus, mitä valtiovarainministeriö esitti — se on myös hyvä pitää mielessä. Elikkä tältä osin budjettiriihessä saimme aikaiseksi parannuksen, joka tiesi sitä, että se pieneni. No, hallitus pitää vapaata sivistystyötä edelleen erittäin tärkeänä osana meidän koulutusjärjestelmää. Hallitusohjelman mukaisesti hallituskaudella tunnistetaan vapaan sivistystyön merkitys osaamisen lisäämisessä ja harrastamisessa.

Haluan myös nostaa esille sen, että oppivelvollisten mahdollisuuksia osallistua nivelvaiheen koulutukseen vapaassa sivistystyössä vahvistetaan osoittamalla kolme miljoonaa euroa vuodesta 24 lukien kansanopistojen opistovuosikoulutukseen, jonka aloituspaikkojen määrä täten lähes kaksinkertaistuu. Tämä on positiivinen ja hyvä asia.

Sitten on väistämättä niin, että jotta tässä löydetään ne säästöt, niin hallituksen ajatus on lähtenyt siitä, että aikuisten harrastusmuotoisesta toiminnasta vapaassa sivistystyössä olisi ensisijaisesti haettava ne säästöt. Toki on jokaisen ylläpitäjän, kunnan harkittavana se tapa, jolla nämä leikkaukset toteutetaan. Se antaa tietysti vapaan sivistystyön ylläpitäjille mahdollisuuden itse arvioida ja päättää, kuinka paljon ja missä koulutuksissa opiskelijamaksuja voidaan korottaa.

Viimeiseksi haluan myös muistuttaa siitä, että vapaalla sivistystyöllä on tosi tärkeä rooli myös aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutuksessa ja tästä ei leikata yhtään. Samalla vahvistetaan myös ruotsinkielistä kotoutumiskoulutusta yhdellä miljoonalla.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 47/2023 vp

Det vill säga det kommer också en miljon till för integration på svenska.

Tässä lyhykäisyydessään. Itse esitys oli hyvä.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sivistysvaliokuntaan.